RISE RIKOSSEURAAMUSLAITOS

Keha/PRT

Lausunto
Julkinen

Diaarinumero 38/090/2021

26.5.2021

Lakivaliokunta

Rikosseuraamuslaitoksen lisähenkilöstötarpeet

Rikosseuraamuslaitoksen taloudelliset voimavarat ja henkilöstöresurssit ovat riittämättömät toiminnan laajuuteen, käytössä olevaan laitosrakenteeseen ja täytäntöönpanon vaikuttavuustavoitteisiin nähden. Euroopan neuvoston kidutuksen vastainen komitea (CPT) on kiinnittänyt huomiota Rikosseuraamuslaitoksen liian pieneen henkilöstömäärään syyskuussa 2020 tekemänsä tarkastuskäynnin yhteydessä. Henkilöstöresurssien niukkuuden vuoksi henkilöstö joutuu usein työskentelemään yksin eikä vangeille kyetä järjestämään riittävästi toimintaa ja läsnä olevaa valvontaa. Yksintyöskentely on ongelmallista työturvallisuuden näkökulmasta.

Valvontahenkilökunnan määrä on riittämätön vankien kanssa vuorovaikutuksessa tehtävään lähityöhön eli siihen ydintehtävään, mille ns. dynaamisen turvallisuuskäsitteen mukaan vankilaturvallisuus ensisijaisesti rakentuu. Apulaisoikeusasiamies on tarkastuksillaan ja kanteluratkaisuissaan kiinnittänyt Rikosseuraamuslaitoksen yksiköiden huomioita mm. sellin ulkopuolella vietettävän ajan lisäämiseen ja mielekkään toiminnan järjestämiseen vangeille. Vankien ja henkilökunnan välit ovat asialliset ja ammatilliset, mutta lähityö koetaan nykyisin aikaisempaa etäisemmäksi. Henkilökunnan etääntyminen vangeista johtaa henkilökohtaiseen havainnointiin perustuvan vankituntemuksen heikkenemiseen tilanteessa, jossa kehittämisen tarve olisi juuri päinvastainen. Uutena ilmiönä on henkilökuntaan kohdistuneiden uhkausten ja aggressioiden lisääntyminen sekä vankiloissa että myös vapaa-ajalla. Aggressioiden taustalla on vahvoja yhteyksiä järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Vankien välisen väkivallan taustalla on usein huumausainerikollisuuden harjoittamiseen liittyvä painostus ja velkasuhteet. Vaikka kokonaisvankiluku on alentunut, on samalla intensiivistä valvontaa edellyttävien vankien osuus kasvanut.

Myös naisvankityöskentelyyn on välttämätöntä osoittaa läsnä olevaa ohjausta ja valvontaa huomattavasti nykyistä enemmän. Kansainvälisten suositusten mukaan naisvankien kanssa tulee työskennellä riittävä määrä koulutettua, naisvankien erityispiirteet huomioivaa henkilökuntaa. Naisvankien tarpeet poikkeavat miesvangeista. Mielenterveys- ja päihdeongelmien korkeampi määrä naisilla merkitsee myös ammattitaitoisen ohjaavan henkilökunnan suurempaa tarvetta, jotta kuntouttavia toimintoja kyetään järjestämään. Myös sukupuolisensitiivisiin työtehtäviin (esim. tarkastukset, päihdetestaus) sekä yöaikaiseen vankilan valvontaan tarvitaan riittävä määrä naispuolista henkilökuntaa. Tällä hetkellä naisvangeille kyetään järjestämään ohjattua toimintaa vain vähän, mikä johtuu ohjaajaresurssien vähäisyydestä. Mikäli ohjattua toimintaa on, se on hyvin haavoittuvaista, koska toiminta on usein vain yhden naisvankiosastolla työskentelevän henkilön vastuulla. Vaikka naisvankien taustoissa on usein väkivallan ja seksuaaliväkivallan kokemuksia, on aiheiden systemaattinen puheeksi ottaminen ja selvittäminen puutteellista.

Rikosseuraamuslaitos on tehnyt 21.4.2021 päätöksen nk. seka-avovankiloista luopumisesta 30.9.2021 mennessä. Jatkossa naisvankeja sijoitetaan vain Vanajan vankilaosastolle sekä Kestilän vankilan. Kestilän vankilan kohdalla naishenkilökunnan rekrytointitarve on akuutti, jotta kyetään turvaamaan sukupuolisensitiivisten työtehtävien hoito (tarkastukset ja päihdetestaus) naisvankilassa.

Rikosseuraamuslaitos laati parhaillaan selvitystä alaikäisten ja nuorten (alle 21 v.) vankien vankilaan sijoittamisesta sekä heille järjestettävien toimintojen ja turvallisuuden varmistamisesta. Toiminnan järjestäminen alaikäisille ja nuorille vangeille vaatii lisähenkilöresursseja. Selvitys valmistuu toukokuussa 2021.

Sakon muuntorangaistuksen ja lyhytaikaisten enintään kuuden kuukauden vankeusrangaistusten täytäntöönpanon aloittamista on rajoitettu vuosina 2020 ja 2021 koronapandemian vuoksi. Täytäntöönpanoa odottavien rangaistusten jonon purkaminen nostaa vankilukua ja vankilaan, tulevien vankien määrää vuonna 2022, mikä myös edellyttää henkilöstömäärän lisäystä. Mikäli syksyllä 2021 ei tule uusia täytäntöönpanorajoituksia, ennakoidaan vankiluvun olevan v. 2022 puoliväliin asti keskimäärin n. 175 vankia suurempi kuin mitä sen olisi ilman pandemiaa.

Rikosseuraamuslaitos on ehdottanut 6,42 milj. euron tasokorotusta yksintyöskentelyn vähentämiseksi ja vankilaturvallisuuden parantamiseksi sekä naisvankityöskentelyyn. Vankilaturvallisuuden varmistamiseksi tarvittava htv-lisäys olisi noin 7,5 htv:ta 15 suljettuun vankilaan eli yhteensä 112,5 htv (112,5 htv * 52 000 euroa/htv = 5,85 milj. euroa), mikä suuruudeltaan tarkoittaisi noin yhden lisävuoron toteuttamista kussakin vankilassa. Naisvankityöhön kohdennettava tarve on 11 htv:ta (11 htv * 52 000 euroa = 0,57 milj. euroa). Tästä kaksi henkilötyövuotta kohdistuisi naistyön koordinaattorien palkkaamiseen, joiden tehtävänä on naiserityisen ohjelmatyön ja toiminnan kehittäminen sekä operatiivisen toiminnan

ohjaaminen ja kehittäminen. Yhdeksän henkilötyövuotta kohdistuisi rikosseuraamustyöntekijöiden palkkaamiseen, jotka toteuttavat naisvankien kanssa tehtävää erityistyötä niissä vankiloissa, joissa naisvankeja on.

Tupakoinnin kieltäminen suljetuissa vankiloissa

Eduskunnalle on annettu hallituksen esitys vankeuslain ja tutkintavankeuslain tupakointia koskevien säännösten muuttamisesta (HE 165/2020 vp.), jota ehdotetaan täsmennettäväksi perustuslakivaliokunnan lausunnossaan 40/2020 vp esittämillä valtiosääntöoikeudellisilla huomautuksilla. Tupakointi ehdotetaan kiellettäväksi vankiloiden sisätiloissa, mutta vangeille ja tutkintavangeille varattaisiin mahdollisuus tupakoida ulkotiloissa. Lisäksi säädettäisiin vankien ja tutkintavankien oikeudesta tupakoinnista vieroittautumisen tukeen.

Tupakoinnin järjestäminen ulkoilun yhteydessä aiheuttaa kustannuksia niin Rikosseuraamuslaitokselle kuin Vankiterveydenhuollon yksiköllekin.

Rikosseuraamuslaitokselle aiheutuisi 2 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset vankien tupakoinnin järjestämisestä ja valvonnasta suljetuissa vankiloissa. Tupakoinnin valvontaan ja järjestämiseen tarvittaisiin yhteensä noin 40 henkilötyövuotta, mikä tarkoittaisi 2-3 henkilötyövuotta jokaiseen suljettuun vankilaan. Henkilökunta valvoisi sisätilojen tupakointikiellon toteutumista siten, että tupakointia sisätiloissa tapahtuisi mahdollisimman vähän. Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan edellyttänyt, että tupakointijärjestelyistä ei saa aiheutua muiden altistumista tupakansavulle, joten asianmukaisen valvonnan järjestämistä voidaan pitää muiden henkilöiden oikeuksien toteutumisen kannalta välttämättömänä.

Perustuslakivaliokunnan lausunnossa korostettiin sitä, että esityksen perustuslainmukaisuus edellyttää tupakoinnin lopettamisen tukitoimien turvaamista lainsäädännössä. Koska tukitoimista säädettäisiin ehdotetulla tavalla laissa, olisi myös osoitettava riittävät määrärahat niiden järjestämiseen.

Tukitoimien toteuttaminen ehdotetussa säännöksissä ja perustuslakivaliokunnan lausunnossa edellytetyssä laajuudessa aiheuttaisi Rikosseuraamuslaitokselle enimmillään 650 000 euron vuotuiset kustannukset vangeille järjestettävistä tupakoinnin lopettamisen tukitoimista. Tästä 350 000 euroa kuluisi nikotiinikorvaustuotteiden hankkimiseen ja 300 000 tukitoimien järjestämiseen, kuten henkilökunnan tukemiseen ja kouluttamiseen tupakan vieroitusoireiden käsittelyyn ja savuttomuuden tukemiseen sekä vankien tukiryhmien järjestämiseen yhdessä Vankiterveydenhuollon kanssa. Rahoitusta voitaisiin käyttää myös tukipalvelujen ostamiseen järjestöiltä. Rahoituksella varmistettaisiin se, että riittävät tukitoimet voidaan järjestää kaikille tupakoiville vangeille.

Rikosseuraamuslaitoksella ei ole tiukan taloudellisen tilanteen vuoksi mahdollista rahoittaa nykyisen kehysrahoituksen puitteissa yllä mainittuja yksintyöskentelyn vähentämiseksi, erityisryhmien toimintojen järjestämiseksi ja tupakoinnin kieltämiseksi suljetuissa vankiloissa vaadittavia (yht. 163,5 htv) lisähenkilöstöresursseja.

Kehitysjohtaja Riitta Kari